

ALLA FOTON PÅ SID 1-3 ÄR FOTOGRAFERADE AV ANDREAS NORIN

Hundar har använts för att skydda tamdjur mot rovdjursangrepp under mycket lång tid, framförallt i Asien och Europa. På senare år har vakthundar också tagits i bruk i stor skala i USA. Det finns flera olika raser som avlats fram för att fungera som vakthundar. Några exempel är Maremmano Abruzzese, Komondor, Shar Planinez, Pyrennéer, Akbash och Anatolisk herdehund. I Sverige finns idag (2002) färre än fem hundar som aktivt arbetar med att vakta tamdjur i någon form.

Uppfostran

En vakthunds uppfostran och liv skiljer sig helt från jakt- och sällskapshundens. Då valpen är 10-12 veckor gammal tas den från modern och placeras i ladugården hos de djur den skall skydda, vilket nästan alltid är får. Valpen skall de första dygnen ha en box bland fåren av till exempel galler så att

valpen och djuren kan ha kontakt med varandra. Boxen gör att valpen kan vara i fred för fåren och få sin mat. Denna konstruktion tas sedan bort, för meningen är att valp och djur ska leva tillsammans på lika villkor.

Det kan hända att en ensam valp känner behov av att leka med lammen. Om ägaren iakttar en sådan situation måste valpen omedelbart tillrättavisas.

Under sin första tid på gården skall den också lära sig ett kommando för att "gå till fåren" och vad "kom" och "nej" betyder.

Om valpen försöker lämna fåren (eller något annat djurslag den ska skydda) och ladugården skall den tillrättavisas och genast föras tillbaka.

Valpen ska noga veta att brukaren bestämmer och därmed förstå att en vissling eller ett rop betyder att en handling ska avbrytas.

Valpen skall också ges tillfälle att bekanta sig med övriga djur och människor på gården så att den senare inte uppfattar dessa som ett hot mot fåren.

Hunden ska vistas med tamdjuren året om och alltså aldrig vistas i människans bostäder. En valp som under den första tiden på gården inte lär sig att ty sig mer till tamdjuren än till människorna har mycket små utsikter att bli en fungerande vakthund.

Hundarnas arbetssätt

Vakthundar skyddar tamdjuren mot rovdjursangrepp på flera olika sätt.

- 1.** Genom att det helt enkelt luktar hund kan vissa rovdjur avskräckas.
- 2.** Genom att skälla signalerar den sin närvaro till rovdjuret, som förhoppningsvis avbryter ett närmande. Skallet gör även människor uppmärksamma på att ett rovdjur närmar sig fåren så att de kan skrämna iväg rovdjuret.
- 3.** Genom att uppträda aggressivt kan hunden skrämna iväg rovdjuret.
- 4.** I sällsynta fall kan hunden angripa rovdjuret. Det händer att vakthundar dödar det angripande rovdjuret. Det omvända förekommer också.

De flesta vakthundar idag arbetar tillsammans med en eller flera herdar. Det finns dock många exempel på både stora och små flockar där hundarna arbetar själva utan människor i närheten. Bästa förutsättningen för detta är att använda två hundar samtidigt.

Effektivitet

De flesta studier av vakthundars effektivitet i att reducera förluster i tamdjursbesättningar är gjord i områden med intensiv djurhållning och stora förluster (5-20 %) till rovdjur. Detta gör det svårt att säga hur effektiva vakthundar skulle vara här i Sverige. En 10 år lång studie av nära 1 100 arbetande vakthundar i USA visade att hundarna minskade förlusterna till rovdjur med 64 %. Av de brukare som tidigare haft förluster fick 53 % inga förluster alls då de skaffat sig vakthund. Effektiviteten beror naturligtvis också på hur många vakthundar man har till sin flock, hur samlad flocken är och hur terrängen ser ut. I öppna landskap med bra sikt räcker det med 1-2 hundar till ca 500 får. De som har omkring 1000 får använder vanligen 3 hundar.

**Alltid minst 2 hundar.
3-5 hundar till ca 500 får.
5-6 hundar till ca 1000 får.**

Nackdelar

Om hunden inte från början lär sig att hålla sig till tamdjuren kan man få en hund som lämnar flocken och ger sig ut på egna strövtåg i grannskapet. En sådan hund fungerar naturligtvis inte för sin uppgift. Vissa hundar jagar också vilt. I ovanstående amerikanska studie jagade 40 % av hundarna vid något tillfälle antingen vilda djur eller tamdjur. Detta var oftast ett problem på gårdar där man hade flera tamdjurslag och hundarna bara var uppfostrade med den ena typen. Något som kan vara ett problem är att hundarna även uppfattar främmande människor som ett hot mot den flock de vaktar. För att undvika problem ska vakt-hundat genomgå ett mentaltest/lämplighetsprov.

Speciellt för Sverige

Det är mycket viktigt att vakthunden inte är för liten i förhållande till de rovdjur den skall avskräcka. En generell regel är att djur blir större ju längre norrut de lever, det gäller även rovdjuren. En svensk

varg väger till exempel 10-20 kg mer än sydeuropeisk varg. I Sverige bör vi därför välja vakthundar från de största raserna. De flesta får i Sverige går som bekant inom någon form av stängsel. Detta är en fördel om man vill använda vakthundar som skydd mot rovdjur. Stängslet begränsar flockens rörelser och ger på så vis hunden bättre förutsättningar att hålla uppsikt över alla fåren.

I Sverige har vi ett generellt förbud mot lösa hundar under sommaren. Hundar som genomgått lämplighetstest och som ska användas för att skydda tamdjur från rovdjursangrepp kan undantas från detta förbud.

En vakthund kostar mellan 2000 och 4000 kr per år.

Kostnadseffektivitet

En hundvalp kostar 5000 - 10000 kr i inköp och 1000 - 2000 kr per år i mat och veterinärkostnader. Om en hund arbetar i åtminstone 5 år så blir den verkliga kostnaden 2000 - 4000 kr per år. Det är mycket få fårägare i Sverige som har förluster på grund av stora rovdjur i den storleksordningen.

Vakthundar skyddar emellertid fåren även från angrepp av andra betydligt vanligare rovdjur som t ex räv, tamhund och människa och kan på så sätt faktiskt bli lönsamma även strikt ekonomiskt. Många djurägare i andra länder använder dock vakthundar trots att kostnaderna för hundarna överstiger de förluster de har. Helt enkelt för att det med vakthundar besparar fårägarna onödig stress och oro för sina djur.

Valpen växer upp i flocken och lär sig av äldre hundar.

Förlusten av ett får värderas mellan 500 och 2500 kr. Avelsdjur kostar betydligt mer. Sällsynta lantrasdjur är svåra att ersätta ekonomiskt eftersom värdefullt genetiskt material förloras.

Några vanliga vakthundsraser

FOTO: ANDREAS NORIN

FOTOGRAFIERNA PÅ DENNA SIDA ÄR TAGNA AV ASA LINDHOLM OCH RIKAKO FUJITA.

Maremano Abruzzese

Hunden kommer från södra Italien, Abruzzerna. Rasen är frisk och ursprunglig tack vare att den fortfarande används för att vakta får och därför har fortsatt avlas fram för detta ändamål.

Komondor

kommer ursprungligen från Ungern där den vaktade fårhjordar. Rasen är sällsynt. En vuxen Komondor stannar alltid med sin hjord och håller rovdjur borta.

Anatolisk herdehund

används i Turkiet för att vakta boskap mot varg. Rasen har urgamla anor och har på senare tid börjat att exporteras.

Pyrenéer

kommer ursprungligen från gränstrakterna mellan Frankrike och Spanien. Pyreneerna har en naturlig instinkt att vakta och skydda sin hjord.

Kuvaz

är en mycket gammal ungersk ras som används som vakthund.

Kaukasisk herdehund

eller Owcharka. De ryska herdehundarna har samlingsnamnet Owcharka och består av minst fyra olika lokala varianter.

Att tänka på om du ska börja med vakthund.

- Det är mycket viktigt att försäkra sig om att valpen härstammar direkt från arbetslinjer samt endast från hundar som är väl fungerande och därmed mentalt stabila.
- Att använda sig av rätt antal hundar.
- Valpen ska placeras hos de djur den ska vakta i ett tillfälligt krypin där den har kontakt med djuren.
- Man bör ha en kunnig person att vända sig till för att få råd. Tex för att bryta ett oönskat beteende eller för att försäkra sig om att det eventuella beteendet inte alls är felaktigt.

Läs mer

Coppinger, R & Coppinger, L. 1993. Dogs for herding and guarding livestock. I:T. Grandin, red., Livestock Handling and Transport, pp 179-196. Wallingford, UK:CAB International.

Christiansen, F. 1998.

Vokterhund som forebyggende middel for å redusere konflikten mellom husdyr or rovdyr – En guide. NTF, Nord-Trondelagsforskning 1998:9.

Goda råd vänd er till!

Kristina och Jakob Henriques
tel: 0158-407 22

www.pastoreabruzzoese.nu

Svenska Bergs- och Herdehundklubben SBHK
<http://medlem.spray.se/sbhk-skk>

USDA = United states Department of Agriculture www.usda.gov

APHIS = Animal and Plant Health Inspection Service
www.aphis.usda.gov

www.aphis.usda.gov/oa/pubs/guarddog.pdf

www.aphis.usda.gov/oa/pubs/gdog.pdf

**VILTSCADE
CENTER**

Grimsö Forskningsstation
730 91 Riddarhyttan
Telefon: 0581-920 70,
69 73 36
Fax: 0581-69 73 10
www.viltskadecenter.com
viltskadecenter@nvb.slu.se

Viltskadecenter är ett serviceorgan för myndigheter, organisationer, enskilda näringsidkare och allmänheten. Centret arbetar på uppdrag av Naturvårdsverket. Viltskadecenter bistår bland annat med information om förebyggande åtgärder för att förhindra skador från fredat vilt.